

Плахтієнко Владислав

*студент 3 курсу 2 потоку 2 групи факультету прокуратури та
слідства Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник: *к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права
Гонгало Р. Ф.*

ТЕРИТОРІАЛЬНА ЮРИСДИКЦІЯ (ПІДСУДНІСТЬ) ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Однією із невід'ємних умов для провадження цивільного судочинства є дотримання територіальної юрисдикції (підсудності). У зв'язку з повномасштабною військовою агресією російської федерації проти України виконання цієї вимоги значно ускладнилось через проведення активних бойових дій та тимчасової окупації частини території нашої держави. Разом з тим, положеннями ч. 2 ст. 64 Конституції України заборонено обмеження конституційного права кожного на судовий захист навіть в умовах воєнного стану [1]. З огляду на вказане, актуальним є розкриття специфіки дотримання підсудності цивільних справ в умовах воєнного стану.

Як справедливо зазначає Ю. І. Полюк, «поняття «підсудність» у процесуальній літературі вживається в декількох сенсах, зокрема одні автори вважають підсудність компетенцією судів на розгляд підвідомчих їм справ, інші – властивістю, ознакою справи, треті – правовим інститутом». Не вдаючись до наукової дискусії, погодимось із думкою вченої про те, що «підсудність розглядається як правовий інститут, що призначений для розмежування компетенції між окремими ланками судової системи і між судами однієї ланки з розгляду підвідомчих їм цивільних справ, тобто для відсікання, відмежування інших судів, яким підвідомча справа, з метою визначення одного єдиного, у якому така справа може бути розглянута найбільш ефективно» [2, с. 57].

Загальні правила визначення територіальної юрисдикції (підсудності) визначені у ст.ст. 26-32 ЦПК України [6]. Однак, в умовах воєнного стану вони є малодієвими. Тому, відповідно до ч. 1 ст. 12 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» «у разі неможливості здійснення правосуддя судами, розташованими на тимчасово окупованих територіях, територіальна підсудність судових справ, що

розглядаються у таких судах, визначається в порядку, передбаченому частиною сьомою статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Справи, що перебувають у провадженні судів, розташованих на тимчасово окупованих територіях, розгляд яких не закінчено ухваленням судового рішення, передаються іншим судам протягом двадцяти робочих днів з дня встановлення такої підсудності або в інший розумний строк» [3].

Для реалізації вище наведених положень, у ч. 7 ст. 147 Закону України «Про судоустрій та статус судів» зазначено, що «у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. У разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя такого повноваження воно здійснюється за розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється» [4].

На жаль, на сьогодні Вища рада правосуддя не має повноважного складу, тому всі питання про територіальну підсудність розглядаються Головою Верховного Суду. Тому вказаним суб'єктом вже видано вже понад 15 розпоряджень про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану судів у Харківській, Донецькій, Луганській, Херсонській, Чернігівській, Житомирській, Запорізькій, Київській та інших областях, при цьому є й випадки відновлення підсудності деяких судів [5].

З огляду на вказане, вважаємо, що під час визначення територіальної юрисдикції своєї цивільної справи, позивач насамперед має ознайомитись із інформацією щодо зміни та припинення останньої, що висвітлюється на офіційному веб-ресурсі Верховного Суду. Дотримання цієї рекомендації має важливе значення для захисту своїх цивільних прав у судовому порядку, адже у випадку зміни підсудності справ, певний суд позбавлений повноважень розглядати відповідні справи, навіть якщо протягом певного часу така можливість фактич-

но існує. Крім того, важливо відмітити, що у випадку подання заяви до суду, територіальна юрисдикція якого змінена, може виникнути ситуація коли одну справу розглядають два суди, що може мати наслідком не лише ухваленню різних судових рішень, а й складність подальшого юридичного трактування правовідносин, що розглядались. Також, у такому разі існує небезпека і для самих суддів, які можуть бути змушені окупантами прийняти завідомо незаконне рішення.

В контексті даної теми також важливо звернути увагу й на те, що у разі зміни територіальної юрисдикції важливо врахувати необхідність розгляду справи з початку для забезпечення принципу безпосередності судового розгляду у цивільному процесі. У даному випадку, на нашу думку, варто виходити з того, що якщо справа передається до іншого суду, але при цьому суддя не змінюється, така необхідність відсутня. У протилежному випадку має бути повторний розгляд судової справи з від моменту відкриття провадження.

Таким чином, підсумовуючи всі вище наведені положення, можна зробити висновок, що територіальна юрисдикція (підсудність) цивільних справ є динамічною та змінюється у відповідності до військової ситуації в нашій країні на певних її територіях. При цьому, вважаємо, що наведене має вирішальне значення не лише для забезпечення конституційного права кожного громадянина на судовий захист, а й для підтвердження статусу України як демократичної та правової держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Полюк Ю. І. Вплив територіальної юрисдикції (підсудності) при реалізації права на звернення до суду за захистом у цивільному судочинстві України. *Часопис цивілістики*. 2018. С. 57-61.
3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 26. Ст.892.
4. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст.545.
5. Територіальна підсудність: як дізнатися, які суди працюють – перелік. URL: <https://zib.com.ua/ua/151412.html>
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст.492.